

VIỆC PHÁT-TRIỂN THƯ-VIỆN

TẠI CÁC NƯỚC ĐÔNG-NAM-Á HIỆN NAY

PHAN-VĂN-HỮU

Nhân dịp được cử đi dự Hội-nghị quản-thủ thư-viện các nước Đông-Nam-Á tổ-chức kỳ II từ 10 đến 14 tháng 12 năm 1973 tại Phi-luật-tân, tôi xin nêu ra đây một cách đại-cương những gì tôi nghe thấy và mạo muội đề-nghị một vài ý-kiến để gọi là góp ý trong việc phát-triển ngành thư-viện tại nước nhà.

I. ĐẠI-CƯƠNG VỀ HOẠT-ĐỘNG THƯ-VIỆN TẠI CÁC NƯỚC Đ.N.Á.

Về lãnh-vực thư-viện, hiện nay các nước Đông-Nam-Á sau đây đã tiến khá xa về việc phát-triển thư-viện (Phi-luật-tân, Thái-lan, Tân-gia-ba, Mã-lai Á, Nam-dương, Miền-điện) và quan-niệm rằng thư-viện phản-ảnh một cách trung thực trình-độ văn-minh và dân-trí của nước họ. Ngoài ra, thư-viện còn đóng vai-trò quan-trọng trong việc phát-triển quốc-gia, vì muốn phát-triển bất cứ lãnh-vực nào (canh-nông, kinh-tế, kỹ-thuật, giáo-đục, v.v...) không thể không biết hoạt-động tương-tự của các nước láng giềng hay các nước trên thế-giới vốn đã có dịp may mắn đi trước, để rút tìa kinh-nghiệm hầu áp-dụng vào việc phát-triển quốc-gia. Nhưng muốn thu-thập tài-liệu liên-hệ đến những ngành cần-thiết, không có cách gì hiệu-quả hơn là tổ-chức thư-viện một cách hoàn hảo để đảm nhận trọng trách sưu-tập và phổ-biến nhằm giúp độc-giả tận dụng tối đa tài-liệu của thư-viện để khảo-cứu.

Vì thế, tại các nước nêu trên, thư-viện đủ loại mọc như nấm nhằm đáp ứng nhu-cầu dân-chúng trong việc nâng cao dân-trí, lành-mạnh-hoa xã-hội, phát-triển giáo-đục, đặc-biệt là giáo-đục đại-chung trong đó có trẻ em từ 6 tuổi đến 14 tuổi và giúp cho việc khảo-cứu để phát-triển quốc-gia thêm kiến-hiệu. Những loại thư-viện vừa kể gồm :

1. Thư-viện quốc-gia
2. Thư-viện công-cộng
3. Thư-viện đại-học
4. Thư-viện học-đường
5. Thư-viện chuyên-biệt
6. Thư-viện lưu-động (một hình-thức thư-viện công-cộng)

Mỗi loại thư-viện nêu trên đều có nhiệm-vụ riêng biệt, phục-vụ cho từng loại độc-giả khác nhau, nhưng chung quy lại, nhiệm-vụ chung của chúng bao gồm tất cả các giới thuộc các giai-tầng xã-hội liên-hệ đến sinh-hoạt chung của cộng-đồng quốc-gia.

- Ví-dụ :
- Sinh-viên, giáo-chúc, các nhà khảo-cứu thì có thư-viện đại-học
 - Học-sinh trung-tiểu-học có thư-viện học-đường
 - Đại-chúng có thư-viện công-cộng
 - Thợ-thuyền, kỹ-sư, chuyên-viên liên-quan đến một ngành đặc-biệt nào thì có thư-viện chuyên-biệt, v.v...

Nhờ thế, mọi người thuộc mọi giai-tầng trong xã-hội đều có cơ-hội trau dồi nghề-nghiệp, mở-mang kiến-thức, khảo-cứu, v.v... để góp phần vào việc phát-triển chung của quốc-gia một cách hữu-hiệu hơn.

Tôi xin đan-củ một vài con số liên-quan về thư-viện :

Thái-lan hiện có trên 500 thư-viện công-cộng vừa lớn vừa nhỏ, Nam-dương có trên 3.000 thư-viện công-cộng. Còn Phi-luật-tân, Mã-lai Á, số thư-viện công-cộng tỷ-lệ với số dân trong nước với một tỷ-số rất cao. Thư-viện học-đường thì rất nhiều. Có thể nói, chỗ nào có trường trung hoặc tiểu-học là có thư-viện. Đại-học và cao-đẳng, lẽ dĩ nhiên mỗi trường đều có thư-viện. Trong số các nước nêu trên, Nam-dương có phần hơi kém sút hơn về phẩm-công như về lượng nếu so-sánh tỷ-lệ thư-viện với số dân-chúng của mỗi quốc-gia vì dân-số Nam-dương hiện lên đến 120 triệu.

Để việc phát-triển thư-viện gặt hái được thành quả mỹ-mãm, các nước Đông-Nam-Á vừa nêu trên quan-niệm vấn-de nhân-viên chuyên-nghiệp như là một điều-kiện tiên-quyết. Thật vậy, trong bất cứ ngành nào, thiếu chuyên-viên, nhân-viên chuyên-nghiệp làm sao ngành ấy phát-triển được. Do đó, các nước Đông-Nam-Á vừa đề cập đã tổ-chức việc huấn-luyện nhân-viên thư-viện theo hai phương-thức chánh sau đây :

- Huấn-luyện ngắn hạn : Tùy theo nhu-cầu khẩn-thiết, lớp huấn-luyện ngắn hạn 2 hay 3 tháng được tổ-chức để dạy về những phần chuyên-môn cần thiết nhằm giúp một thủ-thư có kiến-thức tối-thiểu về dịch-vụ thư-viện để điều-khiển tạm hoạt động của thư-viện. Những nhân-viên này có cơ hội trở lại tu-nghiệp để bổ-túc thêm kiến-thức chuyên-môn trong tương-lai.

- Huấn-luyện dài hạn : Nhằm đáp-ứng nhu-cầu phát-triển trường-kỳ ngành thư-viện, các đại-học tổ-chức phân-khoa khoa-học thư-viện để dạy Cử-nhân về thư-viện và Cao-học về thư-viện. Hiện Thái-lan có 10 đại-học, trong đó có 5 đại-học đã mở phân-khoa khoa-học thư-viện bậc Cử-nhân và có 2 đại-học đã mở Cao-học khoa-học thư-viện từ 1963. Nam-dương cũng đã thiết-lập phân-khoa khoa-học thư-viện ở bậc Cao-học từ 1965 nhưng số-lượng còn khiêm-nhường chưa thể đáp-ứng nhu-cầu của số dân trên 120 triệu. Mã-lai Á và Tân-gia-ba đang mở Cao-học về khoa-học thư-viện và đang tuyển chọn nhân-viên giảng-huấn cho ngành này, thuộc bất cứ quốc-tịch nào, có bằng Cao-học thư-viện quốc-te, tức tốt-nghiệp từ các đại-học của các nước tân-tiến hiện nay như Hoa-kỳ, Anh, Pháp, Úc-đại-lợi kể cả Phi-luật-tân. Phi-luật-tân đã có 22 trường dạy bậc Cử-nhân khoa-học thư-viện và 6 trường dạy Cao-học khoa-học thư-viện.

Một ví-dụ điển hình để chứng tỏ tầm quan-trọng cũng như hiệu-năng về hoạt động thư-viện của các nước Đông-Nam-Á :

Trong thư-viện quốc-gia cũng như thư-viện đại-học của Phi-luật-tân, Tân-gia-ba, Mã-lai-Á, số nhân-viên chuyên-nghiệp (professional staff) lên đến một tỷ-lệ khá cao. Nhân-viên chuyên-nghiệp ở đây có nghĩa là những người đã đỗ bằng Cao-học về thư-viện tại quốc-ngoại cũng như quốc-nội và thực sự đang đảm trách ngành thư-viện. Đặc biệt tại Phi-luật-tân, trong thư-viện đại-học (University of Philippines tại Manila) số nhân-viên phục-vụ gồm độ 250, trong đó có lối 116 nhân-viên chuyên-nghiệp. Kỳ đư, trình-độ phải từ Cử-nhân của một môn học nào đó, thêm phần huấn-luyện chuyên-môn về thư-viện. Tại thư-viện quốc-gia, số nhân-viên độ 230 hay 240 người, trong đó nhân-viên chuyên-nghiệp gồm lối 96 người. Có như thế dịch-vụ thư-viện mới được kiển-hiệu và việc phục-vụ độc-giả mới được hiệu-quả.

Ngoài vấn-de nhân-viên chuyên-nghiệp, yếu-tố khác không kém phần quan-trọng trong việc hấp dẫn nhân-viên ưu-tú vào ngành thư-viện. Đó là quy-chế nhân-viên thư-viện. Quy-chế nhân-viên thư-viện đã được các nước trên thiết-lập từ lâu, tuy nhiên tiêu-chuẩn không được đồng đều ở tất cả các quốc-gia. Tùy tình-trạng kinh-tế của mỗi xứ, có quốc-gia nhân-viên thư-viện được hưởng quy-chế khá cao ở các loại thư-viện, có quốc-gia chỉ nhân-viên chuyên-nghiệp có bằng đại-học về thư-viện mới được ưu-dãi như Thái-lan, còn nhân-viên phục-vụ tại thư-viện học-đường và thư-viện công-cộng, đa số không có bằng đại-học chuyên-môn và trình-độ học không cao lắm nên không được hậu-dãi lắm. Nhưng đa số nhân-viên chuyên-nghiệp về thư-viện tại Thái-lan tuy được hưởng quy-chế khá rộng-rãi nhưng còn kém hơn bên ngành giảng-huấn đại-học. Do đó, đa số đều tìm chân-jứng và nhiệm-vụ chánh trong ngành dạy, nhiệm-vụ phụ ở ngành thư-viện. Vấn-de này đang được cải-tổ mạnh mẽ để việc phát-triển thư-viện tại Thái-lan đạt được kết-quả mỹ mẫn hơn nữa. Tại Phi-luật-tân và các nước Tân-gia-ba, Mã-lai Á, nhân-viên chuyên-nghiệp được hậu-dãi nên vấn-de tìm chân-jứng bên ngành giảng-huấn đại-học khỏi phải lạm-bàn. Riêng tại Phi-luật-tân qui-chế khá rộng-rãi,

có qui-cù và rất tiến-bộ. Trong cộng đồng đại-học, trên có Viện-trưởng rồi đến Phó Viện-trưởng, hàng thứ ba là quản-thủ hay giám-đốc thư-viện đại-học. Lẽ dĩ nhiên quản-thủ hay giám-đốc thư-viện quốc-gia phải trên thư-viện đại-học. Thư-viện đại-học tại các nước Đông-Nam-Á đều trên do Viện đại-học quản-trị và có ngân-sách riêng, tỷ-lệ với ngân-sách của Viện đại-học. Thư-viện đại-học nào mới thành-lập, cần mua sách, sắm dụng-cụ nhiều thì tỷ-lệ cao. Thư-viện đại-học nào đã hoạt-động lâu rồi thì tỷ-lệ ngân-sách giảm đi nhiều vì mỗi năm chỉ mua thêm ít sách, sắm thêm một ít dụng-cụ mà thôi. Quản-thủ thư-viện đại-học lớn có nhiệm-vụ đi thanh-tra các quản-thủ thư-viện đại-học nhỏ hơn để kiểm-soát về tài-chánh, hoạt-động chuyên-môn, v.v... Riêng thư-viện quốc-gia thì có nhiều quyền hạn hơn. Thư-viện quốc-gia có nhiệm-vụ thiết-lập và điều-khiển tất cả thư-viện công-cộng trong nước hoạt-động : (Phi-luật-tân, Tân-gia-ba, Mã-lai Á, Thái-lan). Giám-đốc thư-viện quốc-gia có nhiệm-vụ bổ-nhiệm quản-thủ cũng như nhân-viên các thư-viện công-cộng trong nước (Phi-luật-tân).

Một tổ-chức chuyên-nghiệp quan-trọng khác góp phần rất hữu-hiệu vào việc phát-triển thư-viện của một quốc-gia là Hội Thư-viện. Hội thư-viện tại các nước Đông-Nam-Á hoạt-động rất tích-cực và có nhiệm-vụ dẫn-dắt, nêu đường hướng về việc phát-triển thư-viện về mọi phương-diện như kỹ-thuật, huấn-luyện nhân-viên, lập quy-chế nhân-viên, khuyến-cáo chánh-phủ cũng như đưa ý-kien xây-dựng nhằm góp phần vào việc cải-thiện và phát-triển thư-viện nước nhà để phục-vụ toàn thể cộng đồng quốc-gia hẫu tiến-bộ. Nhà hữu-trách liên-quan đến ngành thư-viện như Bộ Quốc-gia Giáo-đục chẳng hạn rất kiêng nể Hội Thư-viện và luôn lắng nghe, cứu-xét đến ý-kien xây dựng của Hội chuyên-nghiệp này.

II. KHUYẾN-CÁO CỦA HỘI-NGHỊ :

Sau khi thảo-luận nhiều vấn-đề liên-quan về việc phát-triển thư-viện tại mỗi quốc-gia hội-viên, Đại-hội có những khuyến-cáo sau :

Trong chiều hướng phát-triển thư-viện tại vùng Đông-Nam-Á, Đại-hội đúc kết quyết-nghị để khuyến-cáo chánh-phủ mỗi quốc-gia trong vùng cố gắng thực-hiện :

a) Về thư-viện :

Các loại thư-viện như thư-viện quốc-gia, thư-viện công-cộng, thư-viện đại-học, thư-viện học-đường, thư-viện chuyên-biệt cần được thiết-lập và phát-triển. Đặc-biệt, thư-viện công-cộng và thư-viện học-đường được xem như sinh-lực trong việc phát-triển giáo-dục, nâng cao dân trí và lành mạnh hoá xã-hội. Thư-viện nhi-đồng cần được thiết-lập và tổ-chức cho có quy-cù để hướng-dẫn và giáo-dục trẻ em.

b) Về huấn-luyện nhân-viên :

Để có đủ cán-bộ chuyên-nghiệp đảm trách dịch-vụ trong các loại thư-viện nêu trên một cách có hiệu-quả, chánh-phủ mỗi quốc-gia nên dành ưu-tiên cho việc thiết-lập :

- Khoá huấn-luyện ngắn hạn về thư-viện để kịp thời cung-ứng nhu-cầu khẩn-thiết.

- Mở đại-học-day về khoa-học thư-viện từ bậc Cử-nhân đến bậc Cao-học v.v... tùy theo tình-trạng của mỗi quốc-gia.

- Thường-xuyên tổ-chức khoá tu-nghiệp để giúp cho thủ-thư có dịp trau dồi, thu thập thêm kinh-nghiệm để trở nên thạo nghề.

- Một quy-chế hợp lý về thư-viện cần được thiết-lập trước tiên để nhằm cải-thiện đời sống thủ-thư thuộc các loại thư-viện hầu giúp họ hoàn thành trọng trách đối với xã-hội.

- Để bảo-đảm quyền-lợi thủ-thư trong tương-lai hầu củng-cố việc phát-triển thư-viện, những nguyên-tắc đạo-đức thích-ứng cần được chính-phủ của mỗi quốc-gia ban-hành thành luật-lệ.

- Chánh-phủ nên giúp các Hội Thư-viện hoạt-động mạnh để góp phần vào việc phát-triển thư-viện của quốc-gia cũng như của vùng.

c) Về tài-chánh :

- Chánh-phủ các nước Đông-Nam-Á nên tiếp-tục hỗ-trợ tài-chánh để giúp hội-nghị luôn được trường-tồn hầu có thể hoàn thành các mục-tiêu hữu ích về thư-viện.

d) Về việc liên-kết giữa các nước Đông-Nam-Á trên lãnh-vực thư-viện :

- Vì quyền-lợi chung của các nước trong vùng, hội-nghị đã thiết-lập những ủy-ban để các nước cố gắng hợp-tác trong các lãnh-vực chuyên-môn sau đây :

- Vi-phim
- Thư-tịch
- Tin-tức về khoa-học kỹ-thuật
- Trao đổi chuyên-viên về giáo-đục thư-viện, huấn-luyện, học-bổng v.v...
- Trao đổi ấn-phẩm.

Đại-diện Việt-nam Cộng-hoa được bầu làm Chủ-tịch Ủy-ban này.

III. ĐE-NGHỊ :

So với các nước Đông-Nam-Á như Nam-dương, Phi-luật-tân, Thái-lan, Mã-lai Á, Tân-gia-ba thì việc phát-triển thư-viện của ta đang ở thời-ky sơ khởi. Vì thế việc phát-triển thư-viện quốc-gia ngay trong giai-doạn này xét ra rất cần-thiết để cơ-quan này có phương-tiện hỗ-trợ các thư-viện công-cộng địa-phương hoạt-động. Để sớm có phương-tiện phát-huy văn-hoa, truyền-đạt tin-tức trong và ngoài nước đến các giai tầng trong xã-hội, đặc-biệt là việc giáo-đục trẻ em, thư-viện quốc-gia cần được giao trọng-trách thiết-lập và hướng-dẫn các thư-viện công-cộng thị-xã và tinh-ly phát-triển trước khi nới rộng địa-bàn hoạt-động đến các quận và xã ấp. Tại các quốc-gia Đông-Nam-Á hiện nay thư-viện quốc-gia đóng vai-trò này rất tích-cực và nhờ thế các thư-viện công-cộng dễ hoạt-động và phát-triển nhanh chóng hơn, nhất là trong thời-ky còn thiếu nhân-viên chuyên-nghiệp.

Để tiến đến việc phát-triển các loại thư-viện trong tương-lai, một quy-chế về nhân-viên ngành thư-viện cần được đặt lại cho hợp lý để có thể thu hút nhân-lực vào ngành này. Thiếu vắn-de quy-chế, viễn-ảnh tương-lai không được sáng lạng, ít có người thực sự muốn làm nghề thư-viện, nếu có làm thì cũng chỉ làm tạm thời, hễ có dịp tốt hoặc trông thấy ngành nào lợi hơn là xin đi ngay. Bất cứ ngành nào thiếu cán-bộ nồng cốt, chuyên-nghiệp, tha thiết và tận tụy với nghề thì không sao ngành ấy phát-triển được.

Việc mở trường để dạy ngành thư-viện ở bậc Cử-nhân cũng như bậc Cao-học và những lớp huấn-luyện ngắn hạn cần phải được thiết-lập càng sớm càng tốt để cung-ứng cán-bộ cho các loại thư-viện.

Việc phát-triển thư-viện học-đường cũng được xem như điều-kiện tiên-quyết để hỗ-trợ chương-trình giảng-huấn bậc trung, tiểu-học. Thư-viện đại-học vốn đã có sẵn, cần được ưu-tiên cải-tiến và phát-triển để viện đại-học có thể sớm áp-dụng lề lối giảng dạy mới ở bậc đại-học, tránh việc học từ-chương và có thể hướng-dẫn sinh-viên đi sâu vào con đường tham-cứu ở mỗi ngành và mỗi môn học.

Để khởi đầu cho một loạt giai-doạn phát-triển các loại thư-viện trong nước, trước hết thư-viện quốc-gia cần được phát-triển trước vì dù sao cơ-sở này cũng đã thành hình rồi. Muốn thế, vị thế thư-viện cần được đặt lại cho đúng mức, cung-ứng cho thư-viện quốc-gia thêm phương-tiện tối-thiểu để hoạt-động hau có thể hỗ-trợ các thư-viện khác phát-triển trong tương-lai.

Trong tương-lai, việc gởi thủ-thư thuộc các loại thư-viện đi quan-sát thư-viện tại các nước Đông-Nam-Á cũng như đi dự Hội-nghị về thư-viện xét ra hết sức hữu ích để họ có dịp nhìn thấy hoạt-động và tổ-chức thư-viện bên ngoài hau thu-thập kinh-nghiệm về phục-vụ cho thư-viện nhà một cách đặc lực hơn ./.

TÀI LIỆU THAM-KHÃO

- 1- Nadarajah, Radha. Evaluation of graduate library education in/from the Southeast Asian countries
- 2- Dayrit, Marina. "Education for librarianship in the Philippines and a proposal for education of librarians in Southeast Asia!" In: Conference of Southeast Asian Librarians, First. Singapore, August 14th-16th, 1970.
- 3- Dayrit, Marina. Institute of teachers' training and training educational sciences, Bandung. The plan of the establishment of an Academy of library science in Bandung, June 1970.
- 4- Asheim, Lester. Librarianship in the developing countries. Chicago, University of Illinois Press, 1966. pp.62-95.
- 5- Sanchez, Concordia. Library training in some countries of the Far East Paper presented at the President's Conference on education for librarianship, Manila and Quezon City, May 16th-27th, 1961,pp.1-2.
- 6- Ambhangwong, Suthilak. Library education in Thailand: an evaluation. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, Dec.10th-14th,1973.
- 7- Sjahrial, Rusina. An evaluation of the library education and training in Indonesia. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, Dec. 10th-14th, 1973.
- 8- Tann, Filomena Mercedo. Education for librarianship in the Philippines. Appraisal of its relevance to national development. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973.
- 9- Suchinda, Supahp. Professionalization and career development opportunities of librarians in Thailand. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973.
- 10- Chan Thye Sing. Professionalization and career development opportunities of librarians in Singapore. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973.
- 11- Atienza, Daisy Bobis. Professionalization and career development opportunities of librarians in the Philippines. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973.
- 12- Hardjo-Prakoso, Martini. Government policies affecting the development and growth of libraries in Indonesia. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973,
- 13- Koh Thong Ngee. Government policies affecting the development and growth of libraries in Singapore. Paper presented at the CONSAL II, Quezon City, December 10th-14th, 1973.